

หลักที่ 45
ศิลาจารึกภาษาไทย
จ.ศ. 754 (พ.ศ. 1935)

ลักษณะศิลา เป็นหินชนวนสีเขียว สูง 83 เซนติเมตร กว้าง 37 เซนติเมตร หน้า 18 เซนติเมตร จารึกเป็นอักษรและภาษาไทย มี 3 ด้าน ด้านที่ 1 มี 37 บรรทัด ด้านที่ 2 มี 40 บรรทัด ด้านที่ 3 มี 19 บรรทัด ศาสตราจารย์ฉ่ำ ทองคำวรรณ เป็นผู้อ่านและอธิบายคำ จารึก มีลักษณะชำรุด

จารึกหลักนี้ หน่วยขุดแต่งและบูรณะเมืองสุโขทัย ขุดพบที่ริมเสาเบ็องขวา หน้าวิหารกลาง ทางด้านหลังวิหารสูงในวัดพระมหาธาตุ ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย เมื่อ พ.ศ. 2499 ปัจจุบันอยู่ในแผนกหนังสือตัวเขียนและจารึกกองหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร

ปีที่จารึก บอกไว้แน่นอนทั้งแบบขอมและแบบไทย (ไทยเหนือ) ตามที่ปรากฏในด้านที่ 1 ว่า

“(27.)....จุลศักราชได้ 754

(28) มหาศักราชได้ 1314 ขอมปีวอก ไทยปีเต่าสัน

(29) เดือนสี่บูรณมี ขอมวันพฤหัสบดี ไทยวัน

(30) เต่าเม็ด ฤกษ์อุตรผลคุณ บูรณาดิถีอุษาโชคโยค”

จ.ศ.754 หรือ ม.ศ. 1314 ตรงกับ พ.ศ. 1935

คำว่า “เต่าสัน” และ “เต่าเม็ด” ศาสตราจารย์ฉ่ำ ทองคำวรรณ อธิบายไว้ว่า

“เต่า = นพศกของไทยฝ่ายเหนือ ตรงกับจัตวาศกของไทยฝ่ายใต้ เพราะวิธีนับศกของไทยฝ่ายเหนือน้อยกว่าไทยฝ่ายใต้ 5 ปี เช่น 6 (หรือฉศก) ของไทยฝ่ายใต้ = 1 (หรือกบเอกศก) ของไทยฝ่ายเหนือ เพราะฉะนั้น จ.ศ. 754 ในจารึกหลักนี้ ไทยฝ่ายเหนือจึงอ่านว่า “เต่า” สัน = วอก, เต่าสัน = วอกนพศกของไทยฝ่ายเหนือ แต่ตรงกับวอกจัตวาศกของไทยฝ่ายใต้”

“เต่าเม็ด ตรงกับชื่อศกและชื่อปีของไทยฝ่ายเหนือ เต่าก็คือ นพศก เม็ดก็คือ มะแม แต่ในที่นี้เป็นชื่อของวันไทยชนิดหนึ่ง ซึ่งเอาศก 10 ศก ที่เรียกว่า แม่วันไทย หรือ แม่มี้อ และเอาปี 12 นักษัตริ์ที่เรียกว่า ลูกวันไทย หรือลูกมี้อ มาใช้เป็นวันเรียกวันไทย หรือมี้อ”

¹จารึกหลักนี้ บางแห่งจัดลำดับเป็นหลักที่ 8ข และเรียกชื่อว่า “คำจารึกวัดพระมหาธาตุ”

- เนื้อความ** จารึกหลักที่ 45 นี้ ข้อความในแต่ละด้านไม่เกี่ยวข้องกันเลย
- ด้านที่ 1 เป็นเรื่องการกระทำสัตย์สาบานระหว่างผู้เป็นใหญ่ในกรุงสุโขทัย
- ด้านที่ 2 กล่าวถึงเทพเจ้า เทวดา สวรรค์ชั้นต่าง ๆ และภพต่าง ๆ
- ด้านที่ 3 เป็นคำสาปแช่งผู้กระทำผิดคิดคด

ด้านที่ 1

เรื่องการกระทำสัตย์สาบานระหว่างผู้เป็นใหญ่ในกรุงสุโขทัย อาจแบ่งเนื้อความได้ เป็น 5 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 (บรรทัดที่ 1-12) กล่าวถึงการสวดครั้งนี้กระทำกันต่อหน้าเทพารักษ์ทั้งหลาย และดวงพระวิญญานบรรพบุรุษแห่งราชวงศ์น่าน และราชวงศ์พระร่วง คำอ่านในจารึกมีว่าดังนี้

- “(1) _____ (ส)บถด้วยกันนี้จูงให้ได้แก่
 (2) _____ (อารัก)ษ์ทั้งหลายอันมีในน้ำในถ้ำ
 (3) _____ (ว)งศานพระยาผู้ปู่¹ ปู่พระยา
 (4) _____ ปู่เริง ปู่มุง ปู่พอง ปู่ฟ้าพื้น
 (5) _____ (ผ)ากอง ปู่พระยาคำฟู
 (6) _____ (พระ)ยาผากองเท่านั้น ดำพงศีก้าว
 (7) _____ (ผี)สิทธิแล แต่มีดำพงศ์ ผีปู่ผาคำ
 (8) _____ (ผู้)งผู้หวาน² ปู่ขุนจิต ขุนจอด
 _____ ปู่พระยาศ
 (9) _____ (ร)ีอินทราทิตย์ ปู่พระยาบาน
 _____ ปู่พระยารามราช ปู่ใสส
 (10) _____ (ส)งคราม ปู่พระยาเลอไทย
 ปู่พระยาจวันนำถม ปู่

¹คำว่า ปู่ ที่ระบุชื่อบรรพบุรุษต่าง ๆ ในที่นี้ ใช้แทนคำว่า พ่อ

²คำว่า หวาน น่าจะเป็นหลาน

- (11) _____ (พระ)ยามหารัชมรรษา พองำเมือง
พ่อเลอไทย แ
- (12) _____ (ละไท)ยผู้ตีมีชาวเลื่องเท้านี้แล”

ข้อความในจารึกด้านที่ 1 ตอนต้นนี้มีความสำคัญด้านประวัติศาสตร์ ทำให้ทราบถึงลำดับกษัตริย์ราชวงศ์พระร่วงแห่งกรุงสุโขทัย จนถึงสมัยพระมหารัชมรรษาที่ 3 ว่า มีดังนี้

1. พ่อขุนศรีอินทราทิตย์
2. พ่อขุนบานเมือง
3. พ่อขุนรามคำแหง (พระยารามราช)
4. พระยาไสสงคราม (บางท่านว่าเป็นเพียงเจ้าเมือง)
5. พระยาเลอไทย
6. พระยารังษาลม
7. พระมหารัชมรรษาที่ 1 (ลีไทย)
8. พระมหารัชมรรษาที่ 2 (งำเมือง)
9. พระมหารัชมรรษาที่ 3 (เลอไทย หรือไสยลือไทย)

ตอนที่ 2 (บรรทัดที่ 12-23) เป็นคำสาปแช่งผู้ที่ไม่ซื่อสัตย์ ให้เทพยดา (ผี) อารักษ์ ทุกแห่งคอยเฝ้าดูสองปู่หลาน หากผู้ใดไม่ซื่อ ให้เทพยดาทำอันตรายด้วยการหักคอ สาปอย่าให้ได้ เป็นกษัตริย์ ให้ตายเร็ว ๆ และตกนรกทันควัน และอย่าได้พบกับพุทธศาสนาอีกต่อไป คำอ่านในจารึกมีว่าดังนี้

- “(12)แม้ผู้ใดบ่ซื่อไซ้ให้
- (13) (ผี)มัน ทั้งเลื้อใหญ่ เขาพุดา
เขาผาดานผาแ
- (14) (ด)ง แผงแม่พระศักดิ์พระสอ
เลื้อทานยอวาง
- (15) พานสถาน ปู่ชระมื่น หมื่นห้วย
แสนดง ทั้งปู่เจ้าพระ
- (16) ขพงเขยรรยง พระศรี ผีบ่างพระ
ศักดิ์ อารักษ์
- (17) ทุกแห่ง แต่งตาตูดองปู่หลาน
รักกัน ผีผู้ใด

- (18) ไครบชื่อ จุงมีฝูงนี้หักก้านาวคอ
อย่าเป็นพระยา
- (19) เถิงเท่าเป็นเจ้าอยู่ยี่นเห็น (= เลว, ทราม หรือต่ำช้า) ตาย
ตั้งวัน ทันต์
- (20) งเครียว (ตั้งเครียว = โดยเร็ว) เขียวเห็น (= พลันเห็น) อเวจिनรก
ตกอบายเวทนา
- (21) เสวยมหาวิบาก อย่าได้คาดได้พบ
พระพุทฺธ
- (22) พระธรรมพระสงฆ์สักคาบ
บาปอันตัด ค(= แก่, กับ)
- (23) สงฆ์ จุงให้ได้แก่ผู้บชื่อ”

ตอนที่ 3 (บรรทัดที่ 23-27) เป็นคำขอพรของปู่หลาน หากผู้ใดเชื่อสัตย์ ขอให้
สมปรารถนาทั้งในชาตินี้ชาติหน้า และให้บรรลุนิพพาน คำอ่านในจารึกมีว่าดังนี้

- “(23)แต่นี้คำปู่หลานสภถัด-
(24) วยกัน จุงทันเห็นเป็นปรตยักษดังคำกล่าว
(25) นี้ ผิผู้ใดจันจงชื่อไซริให้ได้ตั้งสมฤทธิ
ปรารถนา
(26) ในช้วนนี้ช้วนหน้าเท่าฟ้าปรโลกโมกษนिर-
(27) พานสถานวิสุทธิช”

ตอนที่ 4 (บรรทัดที่ 27-30) เป็นข้อความบอกวัน เดือน ปีที่จารึก ดังกล่าวแล้วใน
ตอนต้น

ตอนที่ 5 (บรรทัดที่ 32-37) บอกชื่อปู่หลาน หรือผู้เป็นใหญ่ซึ่งกระทำสภสาบาน
กัน แล้วได้จารึกข้อความนี้ไว้ ดังคำอ่านในจารึกว่าดังนี้

- “(32)ผิผู้ใดใครใจทนา
ถามหา
(33) ผู้ใหญ่ (ใส่) สารจารในจารึกนี้
หากประดิษฐาไซริ สม-
(34) เต็จพร(ะมหา)เถรสังฆราช
รัตนวงศาจารย์ พ-

- (35) ระมมหา(ถรรธรรม)เสนาบดี
 เบื้องเจ้าพระยาผู้หลาน
- (36) ท่านม(หา)_____ (มหา) สุเมธ _____
 (ทั้งห)
- (37) ลาย หาก _____”

จากข้อความตอนนี้ ทำให้ทราบว่า ปู่ หมายถึง สมเด็จพระมหาเถรสังฆราชรัตนวงศา-
 จารย์ พระมหาเถรธรรมเสนาบดี ฝ่ายหลาน ไม่ทราบชื่อชัดเจน เพราะศิลาจารึกชำรุด ทราบ
 เพียงว่าชื่อ ท่านมหา...มหาสุเมธ.....

ด้านที่ 2

ข้อความชำรุดมาก ตอนต้นเป็นเรื่องการบำรุงพุทธศาสนา ต่อมากล่าวนามเทพเจ้า
 ในศาสนาฮินดู และกล่าวถึงเทวดา สวรรค์ชั้นต่าง ๆ และภพต่าง ๆ คำอ่านในจารึกด้านที่ 2
 มีว่า ดังนี้

- “(1) _____
 (2) _____
 (3) _____เอาพระ _____
 (4) _____(ประ)มาณเป็นคน _____
 (5) _____ได้สามแสนค(น) _____
 (6) _____(ประ)มาณพล _____
 (7) _____กมาพระมห(ราชาตุ) _____
 (8) _____สกันธอ์พน _____
 (9) _____(พระอ)รหันต์ได้แปด _____
 (10) _____(บำ)รุงศาสนาในมห(ราชาตุ) _____
 (11) พระปรัตเยกพุทธ(ธ) _____
 (12) _____กัลยาณ พระสตุปพุ(ทธ) _____
 (13) _____(ไ)นมมหาธาตุอาทิสังกา _____
 (14) _____ย ชนด้วย (โสภาคมาคร) _____
 (15) _____มเหสุร พระสทาศีพุบ _____
 (16) _____พระภีม พระอรชุน พระ _____

- (17) _____(ยุ)ธิษัฏ์ร ที่รณนาม รามปรสู
- (18) _____(ร)รามลักรั พระศักรดี พระ
- (19) _____ที่จนนทีสี นรบัณทิตยั ฤ
- (20) _____พระเพลิง พระพรุณ
- (21) _____(ท)ธรรถ กุเวร อรรเรนทสูร
- (22) _____(เทพด)านพเคระะห์ ทวาทศรา
- (23) (ศึ)_____จ ดาร ดารก ฤชค โภคินท
- (24) _____(ครุ)ทช เขจร กิณนร กิณรี ปัก
- (25) _____สรวรพลีทริ รัชสีทริ พิ
- (26) (ทยาธร)_____ (ม)ณึ ศรี อูมา
เทวากามเทพ
- (27) _____(ยมบ)าล มฤตยู
จตุโลกบาล ทศโลก
- (28) _____พรหมรูปสึบหกลวง ทั้ง
- (29) _____ย จตุรฤเบญจมธยานสถาน
- (30) _____ชื้ออากาसानัญจายตนะ อวิณ
- (31) (ณฺวณัญจายต)นะ อากิณญัจญณฺยา
ยตนะ อันชื้อ
- (32) (เนวสัณฺณานาสั)ณฺณายตนัง
ทั้งกามาพจรหก
- (33) (จาตุมหา) ราชีกา ดาวตังสา
ยามา ตุสสิตา นิม
- (34) (มานรตี ปรนิมมิต) วสวตี
สวรรคมรรค บาตา-
- (35) (ล) - โลกธาตุ จตุรภพ (สบ)
บูรพวิ
- (36) (เทหะ ชมพูท) ลึบ อมรโคยานี
อุตรกุรุ ภูไศล
- (37) _____(คัณธม)าทรัน ไกรลาส
วิบุลบรรพต วงกต

- (38) _____(พร)หมรักรัษ
 ยักรัษกุมาร หิมพา-
- (39) (นต)_____สัปตคงคา
 สัปต
- (40) _____ธร สีขร บ
 _____”

ด้านที่ 3

ข้อความซ้ำรูดมาก กล่าวถึงเงื่อนไขความผิด และสาปแช่งผู้กระทำผิดคิดคด ไว้ว่า หากบุคคลทางฝ่ายปู่พระยา หรือบุคคลทางฝ่ายหลาน ปลอ่ยให้วัวควายออกไปหากินล้ำเขตแดน หรือลักลอบตัดไม้ของอีกฝ่ายหนึ่ง เป็นการไม่เชื่อต่อสองปู่หลาน จะต้องมีการสอบสวนพิจารณาความผิด หากมีการเข้ากับผู้กระทำผิดถือว่าฝ่ายนั้นผิดคำสาบาน ไม่เชื่อต่อกัน จะถูกสาปแช่ง ให้ได้รับโทษทันตาเห็นทั้งในโลกนี้โลกหน้า และสุดท้ายให้ตกนรกอเวจีอยู่กับเทวทัต คำอ่านในจารึกด้านที่ 3 มีดังนี้

- “(1) อันนี้พันบรรดา _____
 (2) โสด เบื้องปู่พระยากิติ _____
 (3) กิติ ฝไพร่ ไทยข้างม้าข้า _____
 (4) วัน ให้ส่งวัวควายตกท่ง _____
 (5) กินเมืองนอกชอกแถม _____(ผู้)
 (6) งตนฝูงล่าม หมื่นล่าม _____
 (7) (ข้า)ขุนมนตรี เสนาบดี
 อม(าตย์) _____
 (8) ทั้งหลาย อิกนายเมื่อ(ง) _____
 (9) พันมาลักพี (= กระพี คือส่วนของเนื้อไม้ที่หุ้มแกน) ชาวพี
 (= ชาวนี้) ไ(ป) _____
 (10) มิชื่อแก่สองท่านปู่ห(ลาน) _____
 (11) จงส่อสน (= สอบสวน) ขนความดีไป _____
 (12) ว่าดี และบมิพิจารณา หาก _____
 (13) ตกท่งกัน หากลักหลังย _____
 (14) ักผู้ช่อน กระทำร้ายกาจแก่ ก _____

- (15) สาบานว่าร้ายในเสมาจารึกนี้ _____
- (16) ผู้บชื้อ ทนตาคนทงหลาย _____
- (17) ส ในชั้วนี้ชั้วหน้า ลุนหล้า (= สุดท้าย) _____
- (18) ตกอเวจีเพ็อนเทวทต _____ (คั)
- 19) วย พุทธันตริกกัลป _____ ”

จารึกด้านที่ 3 นี้ ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร ให้ความเห็นไว้ว่า เป็นเรื่อง “กษัตริย์สุโขทัยทำสาบานกับเจ้าเมืองน่าน เมื่อ พ.ศ. 1935 ซึ่งอาจเป็นเรื่องป้องกันศึกกระหนาบก็ได้ หนึ่งข้อความในจารึกหลักที่ 64 คล้ายกับจะเป็นจารึกทำขึ้นคู่กับหลักที่ 45 และเรียกเจ้าพระยาผู้หลานว่า พระยาฤาไทย จึงน่าเชื่อได้ว่า จะชื่อไสยลือไทยจริง ๆ และราชวงศ์นี้นิยมเอาชื่อบรรพบุรุษมาตั้งชื่อลูกหลานของตนอยู่ตลอดมา”¹

¹ประเสริฐ ณ นคร, ผลงานก้นคว่ำประวัติศาสตร์ไทยฯ หน้า 38.